

Шлях до цих успіхів, за словами експерта проекту **Айдера Сеїтосманова**, був не легкий. Замість тисяч сільських рад, які мало що вирішували й майже не мали коштів, утворено близько 700 ОТГ (а буде – 1500). Громади отримали реальні повноваження, підтримку держави та фінанси. У тому числі – щодо освіти. Але впоратися із цими повноваженнями, розробити стратегію розвитку мережі навчальних закладів і вирішити інші гострі питання активістам громад виявилось дуже непросто. Управлінням освітою в селах і селищах займалися відділи освіти районних державних адміністрацій, тому на місцях, відповідно, досвіду управління не було. Тож у багатьох громадах очікували директив «зверху», сподівалися, що «з Києва» підкажуть – що робити, як розпоряджатися коштами і як жити далі.

ШКОЛА ЧИ «КАСА ВИПЛАТИ ЗАРПЛАТ»?

Між тим «шкільне питання» в ОТГ потрібно було вирішувати негайно.

– Прірва між якістю освіти в місті й селі – величезна, і якби не реформа децентралізації, вона стала б нездоланною, – переконаний ще один учасник презентації, директор департаменту освіти і науки Хмельницької ОДА **Олег Фасоля**. – Наші дослідження показали, що у 75% малокомплектних шкіл більше половини учнів складають ЗНО на початковому (низькому) рівні. Є відомий вислів, що генії народжуються у селі, а помирають у столиці. Якщо ж зберегти стару систему освіти, то новонароджені генії не зможуть відбутися.

Олег Фасоля розповідає: у 1991 році в області навчалися 204 тисячі учнів, нині – 129 тисяч. Усіх працівників у школах було 23 тисячі, стало – 29. Кількість шкіл зменшилась, але, на жаль, за рахунок закриття навчальних закладів I рівня (їх чимало закрили у 90-ті), котрі мають бути максимально наближеними до дітей. У інших регіонах ситуація схожа на цю.

– Ми перетворили навчальні заклади на «каси виплати заробітної плати», – констатує Олег Іванович. – А ще опалюємо взимку величезну кількість малокомплектних (і, відповідно, напівпустих) шкіл. Температура там мінімальна, лише «аби труби не замерзли». То чи потрібна нам така школа у кожному селі?!

Одне із завдань реформи освіти в ОТГ – зробити все, щоб освітні послуги стали доступні для дитини, в якому б населеному пункті вона не народилася. Що ж може зробити ОТГ, щоб освіта в сільських школах стала якісною?

ЯК ЗМІНИТИ ОСВІТУ В ОТГ?

Децентралізація – одна з найстрімкіших реформ в Україні. Громади, які не побоялися змінити життя своєї спільноти, нині мають перші результати і перші успіхи. Найкращі практики змін у освіті в об'єднаних територіальних громадах Хмельниччини (взаємодія вчителів і батьків, створення органів управління освітою, методичного супроводу, стратегічного планування тощо) зібрали експерти шведсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні». Днями у Національному університеті «Києво-Могилянська академія» вони презентували посібник «Нова школа у нових громадах».

«ТУТ НАВЧАВСЯ КАШПІРОВСЬКИЙ!»

На думку Олега Фасолі, освіта у школі залежить від багатьох чинників. Це, зокрема, конкурентне середовище, в якому навчаються школярі (у класі з п'яти учнів складно сформулювати необхідний комунікативний рівень). Надзвичайно важливо також – хто саме навчає дітей. Поганий учитель не може досягти хорошого результату! Тому потрібно навчити (на тренінгах, вебінарах, спеціальних курсах тощо) тих педагогів, які хочуть здобувати знання, щоб

районні ради всіма можливими способами зберігають (чи зберігали) школи, бо там навчався «хтось відомий». В одному із сіл області, наприклад, є школа I–III ступенів на 320 місць, у якій навчався відомий науковець, колишній віце-прем'єр.

– «Дозберігалися» до того, що у закладі залишилося 18 учнів, – хитає головою Олег Іванович. – Уявляєте, які знання отримували випускники цієї школи?..

В іншій ОТГ на поради оптимізувати мережу малокомплектних навчальних закладів члени громади відпові-

які народжуються сьогодні, впродовж життя змінюватимуть свій фах 6-7 разів.

РОБОТА Є, ШУКАЙ БАЖАННЯ

Прикро, але отримувати нові знання (чи нову роботу) хочуть далеко не всі сільські вчителі. Директор департаменту розповідає: в одній зі шкіл Красилівського району, яка з загальноосвітньої стала початковою, вчителям запропонували роботу в опорному закладі у райцентрі. Доїжджати туди 20 кілометрів можна безкоштовно – шкільним автобусом. Жоден з педагогів не погодився.

ТРЕБА ПЕРЕКОНАТИ БАТЬКІВ, ЩО ШКОЛА – НЕ ДИТЯЧИЙ САДОЧОК ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ ДІТЕЙ, А ЗАКЛАД, У ЯКОМУ ЗДОБУВАЮТЬ ГРУНТОВНІ ЗНАННЯ, КОТРИ ДОПОМОЖУТЬ СТАТИ УСПІШНИМИ В ЖИТТІ

вони, у свою чергу, змогли навчити дітей.

Ще один чинник – навчальні засоби для природничих предметів.

– Проблема в тому, що фізику й хімію, на жаль, не можна вивчати «на пальцях», – продовжує фахівець. – Скільки б ми не розказували дітям теорію, але доки учень не складе електричне коло, не проведе фізичний чи хімічний експеримент, не побачить клітину в мікроскопі – до того часу в нього не з'явиться любов до науки.

На жаль, замість того, щоб осучаснити матеріальну базу найкращих шкіл, кошти йдуть на утримання малокомплектних закладів. За словами Олега Фасолі, на Хмельниччині є населені пункти, де сільські й

дали: ми не можемо закрити школу, бо в ній навчався **Анатолій Кашпировський!**

Учасники зустрічі запитували: чи був спротив під час оптимізації мережі шкіл в ОТГ? І які кроки треба зробити, щоб реформа була успішною?

Фахівець відповів: на жаль, спротив був, інколи шалений, із перекиванням доріг, образами, судовими позовами. І дуже часто противниками реформи децентралізації (і пов'язаної з нею освітньої реформи) і каталізатором збурення громад є вчителі.

– Старий радянський міф про «професію на все життя» (зокрема і професію вчителя) має відійти в минуле, – переконаний Олег Фасоля. – До речі, на думку експертів освітніх програм ООН, діти,

які народжуються сьогодні, впродовж життя змінюватимуть свій фах 6-7 разів.

– Треба переконати їх, що школа – це не дитячий садочок для дорослих дітей, – додає Олег Фасоля. – Школа – це заклад, у якому здобувають ґрунтовні знання, котрі допоможуть стати успішними в житті.

Досвід ОТГ Хмельниччини показує, що батьки дуже швидко стають союзниками змін, коли переконуються, що дітям в опорних школах справді краще. Саме так сталося у Летичівській ОТГ.

– Пам'ятаю збори, на яких розглядалося питання оптимізації навчальних закладів у цій громаді, – згадує Айдера Сеїтосманов. – Прийшли батьки, учні, вчителі; мовчки і похмуро слухали. Потім вибухнув «вулкан» емоцій. Кричали: «Ви нас обманюєте, хочете закрити школу!».

Але активісти ОТГ не здалися, працювали, переконували. Улітку дітей возили в гуртки до опорної школи, і їм там дуже сподобалося. У вересні діти пішли навчатися до опорної школи, і батьки почали говорити: «Гарна школа, добре, що перейшли». І коли місцевий депутат вирішив «заробити політичні дивіденди» і подав позов до суду, аби скасувати рішення про оптимізацію, виявилось, що до напівпустої школи в селі (в якій було по два-три учні у класі) повертатися вже ніхто не хоче.

До речі, ще один ворог реформи децентралізації – популізм. Місцеві активісти дуже часто йдуть на вибори з гаслами «Збережемо школи й бібліотеки!». А потім дивляться на кошторис (і, головне, результати роботи) таких шкіл і розуміють: утримувати їх немає сенсу.

Утім, члени шведсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» наголошують: громада повинна думати не лише про закриття малокомплектних закладів освіти, а й про створення нових робочих місць, підтримку підприємництва тощо. Іншими словами – має напрацювати стратегію свого розвитку. Також не варто піддаватися «спокусі» відтворити на рівні ОТГ стару систему управління районної адміністрації: це вже буде не реформа.

– Освітня складова реформи дуже важлива, адже саме вона допомагає змінити мислення, – додає Айдера Сеїтосманов. – Якщо нема нового, сучасного мислення, то можна заасфальтувати дорогу та пофарбувати школу, але нова фарба зблякне, а споживачка психологія залишиться. І не варто чекати, що все повернеться назад. Процес децентралізації – незворотний і, як показують перші результати, успішний.